

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 49.

У НОВОМ САДУ 3. ДЕЦЕМБРА 1887.

ГОД. III.

СВЕ САМ ЗНАШ!

ПРИПОВЕТКА ИЗ СЕОСКОГА ЖИВОТА.

НАПИСАО ИЛИЈА И. ВУКИЋЕВИЋ.

(Наставак.)

Већ заишли у зиму у велико. Седили ми једне ноћи, па нас топлина запарила: нити дремамо, нит смо будни, а згодно нам је, — што по кажу, раскокали се. Нана седи с нама, а мало, мало, па уздахне, или сакрије главу, да јој лице не видимо. Види се, сузу гута, да нас не цвели Чим она тако, зна се, да тужи за баћом.

— Ти си волела баћу? — питам је ја.

— Много, рано, — каже она.

— А он умр'о, је л? — пита је мали Јова.

— Умр'о, голубе, — одзива се нана тужно.

— А боловао? — опет ја.

— Ко, рано? — прену се она.

— Баћа.

— Ба... ба — расцика се мала Деса, па докопа руком своју ножицу и поче да се игра, а непрестано шуњака: »Ба... ба... ба...«

— Кажи: на-на, — почнем ја да је учим.

— Ба-ба, — као да одговара и још много њеним језиком, да је човек угризе од милоште.

— На-на, — опет ја.

— На — отеже она, па се заигра.

Нана прену из мисли:

— Да лежете, — рече.

— А бабо у механи? — питам је ја.

— У механи.

Нана намести Десу, а и Јова леже, а ја, к'о маторац, хоћу да дочекам баба. У соби се ћути... Ја се скоро успавао, а нана, да жмури, бих рекао, спава.

Не знам, за колико ми тако седесмо, док бабо удари на врата, те се ја расаних.

Уђе он. Очи му светлије, а поглед блажи, — сјајан, чисто блешти, бркове завио,

као да их је увонтио, а уста развукао, као да се смеши.

— Помоз' Бог! — рече, а глас му као свила мек.

Нана га отпоздрави, па пође, да му вечеру донесе.

— Зар ти седиш? — окрете се мени.

— Седим.

Он ме дохвати за раме, па ме повуче к себи, и поче да ме тапка по леђима. Дотлен никад.

— Хоћеш ли, — вели, — у школу?

Као да ме посече.

— Не ћу, — рекох.

— Мораћеш, те како, ... ако се може да те оставе за до године.

Ја заћутах. Нана му изнесе јело. Видим лепо, како се међу њима нешто пречи, те их раздваја. Кад што једно другом кажу, као да се преко зида разговарају. Нити она мења глас, нит он.

Те ноћи снимам ја, као да се Драгојло Марин попео на звонару, па се с ње развикао... а глас му пун и крупан, као највећег звона. Мучим се, ... да ми је, да ме се окане. Ал што се ја више упињем, да му се уклоним, глас му све јачи. Ја се мучих, мучих, па кад не би вајде, ја да викинем, да ућути, па се тргох.

Бабо нешто гласно говори, готоро се развикао, а нана као окамењена.

— Не заборављам ја кућу, — вели бабо.

— Шта вам је мало? Ако немаш дрва, реци; ако немаш брашна, реци. Шта то има да се тужиш? К'о шта ја то радим? Зар мислиш,

немам ја образа, ил сам последњи човек у селу?... Шта ћу ја, што нисам као газда Вељко? А што сам се заузео за сироту, севап је. Грешим ли ја? Јес',... а што свет говори, ... шта ћу му ја? Немô ти тако... Горе ми ти чиниш по све село...

Зло време на пољу, а распра у кући. Тако ми зазимисмо.

Како зими има мање рада за кућу, а оно има више у кући. Где је жена сама, бо'ме није јој лако издржати. Што се пре могло урадити у авлији, или ма где, сад се мора под кровом. Па, не знам, наиће један празник: спремај све; за други све из нова. Ту је слава, ту Божић. А сав посао окоми се на жене.

Бабо виде, где се нана много мучи у раду. Ил се њему ражали, ил што је тако хтео, рече јој, да би узео неку жену, да јој помаже.

— Не бих, — рече нана, — била с раскида.

— Па и за децу би се боље бринула.

— Јес!

— Не знам, где бих нашао жену... Оно, што их има за нас, већ су у кућама... Ја... коју бих, то...

— Не знам за Персу? — каже нана.

— Код Бурјана је.

— Готово и нема жена.

Бабо се замислио, па тек, као да се сети:

— Ето, Савка нема рада, а, веле, зорли се мучи.

Нана се намргоди.

— Немô ни њу, — рече.

— А што не би? — пита бабо.

Нана оћута. Рекла би му много што-шта, али нит јој је до говора, нит је њему вредно за то говорити.

— А што њу? — опет бабо.

— Моћи ћу ја и сама, — каже нана.

Бабо виде, шта је.

— Е, вала, — рече, — ја проживех с тобом толико, а не познаде ме. Зар бих ја своју кућу осрамотио? Или сам ваљда ослепио, те не бих видео, да има чега. Криво ће ми бити.

— Па ако има друга? — рече нана.

— Нема, велим... А, овај... јес' то... Договорићемо се.

Тешко да се договарали; како он рече, тако је и било. Не само за то, за свашта је он био господар. Није му то ни била махна.

Једне вечери доведе бабо Савку у нашу кућу. Нану није те ноћи ни видела, ни ми њу.

Свану јутро, а ми се зором пробудили, и знамо, да је Савка у нашој кући, па некако

бојажљиво извирујемо, да би је видели. Бабо отишао послом својим, па ми, као и увек, остали, а сад као још и госта да имамо.

Нана што први пут прође мимо њу, а после све на друга врата, да не би била близу ње.

Знам ја долазиле су жене нама и да помажу, долазили су и гости, ал да је икад овако било, — никад!

Ваљда се њој досади нако стојећи, па се завуче у своју собу, и док бабо не дође, не изађе.

Тако се Савка уведе у нашу кућу. Испрва за јелом каже јој отац: »Једи!« Или: »Узми то.«

А она к'о нека варошанка:

— Нека, хвала! — А успија се, чини се оволишна.

Једном бабо казао у разговору, да му је да има рена; иште му, вели, срце. Нана заборавила. Грдан посао био, па смела с ума. Кад дошао бабо, а он мало и весео, и весело каже:

— Дад саде рена.

Нана се пљесну.

— Заборавила сам, — рече.

— Их, болан, а ја већ сладио, — каже бабо.

Савка се диже у кујну, па изнесе пола чиније рена. Она то истругла.

Једном нана рекла бабу:

— Требало би ми мало очајнице, да пијем.

Има у Јакова; ако ти буде уз пут, сврати и узми.

Док бабо отишао, а Савка донела од негуд читаву киту.

— Узела сам ја, — вели, — од баба-Драгиње.

Нана јој прими; ал што смисли, не промени.

Ја пролазио поред Бурјанова шљивика. Да провучем кроз стругу, а грана ми дохвати памуклију, те подера. Кажем пани, да ми окрпи.

— Хоћу, рано, чим узмогнем.

Ја, како легао, оставио памуклију на банак. Кад сутра, а она зашпивена, да се једва познаје закрпа.

— Зар ти то сашио? — зачуди се нана, кад ме виде.

— Нисам ја, ... мора да се ти шалиш.

Нана ме погледа.

— Нисам ни ја, — рече.

Ја се замислих.

— Мора да је ова, — па показах на Савкину собу.

Нана не рече ни речи.

Мора да се она потужила бабу, како јој нана не вели ништа, те као да цабе једе наш хлеб. Он једном казао пред свима, да ваља нешто урадити; а да сама нана ради, пала би.

Каменог је срца била нана. Целог дана не стаде, ал одржа, нит оној рече: »Помози.« Кад пред мрак, ваљаде је ухвати студ онако уморну, или јој се јед накупио; тек је спаде нека напаст, да лепо хтеде жена да заковрне. Само се докона за груди, па без гласа паде на постељу.

Ми деца у дреку. И сам не знам, како ми у онај час дође да зовем баба. Још ми горе, што би с њиме. Кад му рекох, а он дође, као да је, боже прости, полудео. Наже кући као махнит.

Виде ме плачног тета Биса, па јој пао у очи, те ме запита. Кад јој рекох, отрча к нама.

Бабо стао више нане, а отворио око, што се може дићи трепавица — разрогачен. Гледа тако у нану, као да би јој муку примио или бол задржао.

Нана кратко дише, а час по час дохвати се за груди.

— У Злоту, — рече Биса, — има једна жена, што лечи. Иди за њу.

— Бабо је погледа, и као да је није чуо.

— Иди, — опет рече Биса, — за Мару гатару.

Бабо натура вес више на чело, па изађе. И за мало, па што коњи могу потрчати, оде у Злот.

Тета Биса се забави нешто око нане. Раскопча јој јелек и отпусти јој пас; поче јој превлачити палцима по челу, а све нешто шапуће... Женска посла!

(Свршиће се.)

НА СМРТ.

ЦРТА ИЗ СРПСКО-БУГАРСКОГ РАТА.

НАПИСАО ВЕЉО М. МИЉКОВИЋ.

(Наставак.)

IV.

Село Н. остало је готово пусто. Само ћато и још неколико бадаваџија ликују, и хвале бога, што нису и они позвани.

У кући Радојевој некако је мрачно, пусто. Све ћути, све се клања један другога; нека тајна туга мори их, но нико неће са истином на среду.

— Оно јест, да је девојка његова, но он треба и то да зна, да ме је у срце загризао са оном поточаром, па нек моли он мене, мене, јакако!...

И дубоко се замисли.

Жена му је ћутала, познала је на мужу, да га нека грижа гризе, да се бори нечим, па је чекала.

Уздахнуше заједно и ућуташе обоје.

Са огњишта се извијале варнице и церовина је пуцкарала, на пољу је мрак, па и „шарго“ пуштен са ланца и он се ућутао... све је ћутало...

* * *

— Ах, нано, нано, не пристоји се, знам, да ти вако зборим; ама ту, (показа на груди) ту хоће нешто да ме угуши... да ме умори... и бризну у плач. — — —

— Ма чу ли ме, Вилотије, — рећи ће мати Радина своме мужу. — Баш ми је некако тешко... оно, ја видим, да и теби баш није топло око срца... но, дед да се продиванимо мало и срцем и од срца.

— Па, ну, дивани.

— Знаш, — оно: Радоје наш оде —

— Оде, ја... протена Вилотије.

— Еј, еј, па Бог свети зна, дал ћемо га икада још и видити...

— Бх... бх... искашља се Вилотије, па да би сакрио очи од жене, окрете се огњишту и штапом га потаче.

Наста тишина.

— Оно, ја не знам, дал ти рече што, пре но што отиђе?

— Јок! Ништа.

— Е, е... Ама, обегенисао, бога ми, ону лепу Смиљану па —

— Не збори више о том! Видиш, први сам у селу ја, ја, ја!... Е па, што ка да идем ја да мољакам?

Смиља се насловила на мајчину груд, па је дрхтала сва.

— Е, ћерко, ћерко! Ја што ћу ти ја? Од мене ти благослова, ама ћаћко, што ће он?...

— Ада, што се не мири, да од Бога нађе?

— Е, што? Дед, кажи ми? Знам ли ја?

— Он, оде, нано, Раде оде, па можда ће га прво тане... ух, нано!...

— Де, де, лудо моја, ене, како ти то баш знаш! Ама, неће то бити ништа, веруј ми... А кад се врне, нагнаћу мога, те ће бити свагова.

— Дао би Бог!...

Ниш!

Имам ли довољно снаге да опишем ово опште познато историјско место? Ову варош, за коју се зна од толико и толико векова!

Велика је то варош, кроз срце њено, кроз средину Ниша јури мутна Нишава, као да хоће својом брзином да спере и најмању успомену на становника њена, на — Турчина! Хита, да остане чиста, бистра, светла, — српска!

Крај саме Нишаве, на десној јој обали, светли се поновљени дворца првог српског краља. Пред њим, око њега и преко у граду полегла силна војска.

— Ено краља! — привикну један војник.

И доиста, то беше краљ. Навукао прост шињел, шајкачу капу натукао на главу, а преко шињела блиста му се сабља бојна. Тако је хитао дворцу своје, а народ је кликтао од уживања, видећи свога господара овако за бој приправна.

Пило се и певало. Ложиле се ватре, и чекала се заповест: где ће се и куда ће се?

— Ма, чујеш, Радоје, ми све некако велимо: неће бити ништа? Ја што ли се вуку они топови, што она, да ти кажем, муниција и тајин? Ја ти кажем, биће вала окршаја, те још каква! . . .

— Па и оће, Стојо; е па и нек буде вала; ја, сваки хоће своје, па и ми, брате, наше!

— Ама, оно јест, што кажеш, само знаш . . . ка . . . зима је, мајку му . . . па . . .

— „Мирно!“ — чу се команда.

Поскакаше сви. Ставише се у фронт.

Командант на коњу са ађутантом дојезди. У руци носи хартију.

— У име Његовог Величанства краља!

Трубе засвираше, а добоши ударише „пред прса.“

— Е рамену! Пед-перси!

„Прокламација!“

„Војници и т. д.“

Командант је читао прокламацију краљеву, где се описује историјско непријатељство Бугара према Србији, где они газе уговоре, где упадају мучки и разбојнички у српске крајеве, и где се најзад објављује рат Бугарској!

Опет се заорише трубе и затутњише добоши! . . .

Нареди се, да се зором креће ка бугарској граници.

Еле, сад се све од једном знало!

— Ама зар на Бугаре, бог ти душа? А што би ми тамо?! — питали су један другог.

— Што! На баклаву нећемо!

— Деде, Радоје, да те виђу и овде, какав си јунак мајчин, — пецну Ранко Радоја.

— И овде, вала, бољи од тебе, као и тамо и свуд — одговори му Радоје.

— Ене! . . . Е нека, нека, видићемо и то.

— Па видићемо, вала.

*

Ужасан прасак! . . . Не види се прст пред оком од силна дима! Битка је то љута на „Три уши“.

Борба, крвава борба, траје већ пуна два сахата. Наваљују Бугари свом силом, а оно мало војске одбија их, и чека потпоре, но ње нема!

Много их је мртвих и рањених и са једне и са друге стране.

Ранко је био непрестано иза Радоја, који се као бесан тукао и налетао, као да му је жао, што једним метком не може све непријатеље да потамани.

Ранко је меркао нешто из потаје већ доста одавно.

У сред битке, у сред праске и како се почело одступати, — јер Бугари са надмоћнијом силом групуше, — цикну Радоје и ухвати се за леву руку.

— Помагај! . . .

Накосни се смех осу по танким уснама Ранковим.

— Ене, где ми мрче свест . . . ходи, брате . . . Никога! . . . Ранко, ти си ту, придржи ме, брате, и поведи мало, — муцао је Радоје, а сав је обливен крвљу, ноге му посрћу.

— До врага! — и окрете се да иде.

— Па зар можеш сад да ме оставиш?! Никога ти не убих . . . а ово је за Србију . . .

— То је тачно за тебе, а ја те уверих, да умем добро да нишаним . . . ето и Бугара! — И брзо одјури са трупама, што су одступале.

— Он! . . . Зар он! . . . — задрхта Радоје, полизну и стремкну се низ брдо, те се докотрља до поточића једног.

Халакање разјарених Бугара све се више чуло.

Радоје од жеље да остане жив, од жеље за осветом, дође себи, извуче шарпије и увоштена платна, те мало зубима, мало десном руком, привеза рану и крв заустави.

Упути се потоком, но ту нагази на десетак Бугара, који га нападну и поведу као роба.

Радоје је дошао у стан Бугара. Ту је било више Србаља.

Да не би на Србе трошили храну и стражу, осуде њих, а и Радоја на смрт.

Тешко им беше. Сваки се сети свога најдражега; сваки се сети и најмање ситнице из детињства свога па све до данас; неко се сети мајке, неко брата, сеје, љубе, оца . . . али нашто све то, кад је оно све било па и прошло, и никад се вратити неће! . . .

* * *

Ранко је побегао из команде и кришом се дошупњао у село. Потражио је прво ћату.

— До ђавола! А откуд ти тако, човече?! —
уплаши се ђата, кад виде Ранка.

— Пст! Ђути...

— Како: Ђути!

— Ђути, кажем ти, на мах ћеш све знати.

Увукоше се у ђатину собу, и седоше, а свећу не
упалише.

— Збори, збори!

— Побегло сам!

— Шта болан? Шта?!

— Побегло сам!...

— Издајство отечества, или бегство из бојних ре-
дова, казни се по §. 53. смрћу... ето шта ти каже
закон! Бежи натраг, несретниче!

— Е, шта ти мени закон! Чуј ме. Дал могу са
Смиљом говорити?

— Бог и душа, зваћу село да те вежемо.

— Кога?

— Па тебе!

— Јел мене?

— Тебе, тебе, ја!

— Еве ти! — и показа му лакат, а исука грдан
нож, од кога ђату у мал капља не удари.

— Деде, вежи ме, — и тресну врх од ножа у
ђатин сто, ђата уздрхта, а нож оста забоден у сто-
лу. — Него ћеш да ми пошљеш Смиљу, разу-

меш ли ме. Вато, мој будући зете, бре! Јал ћеш
ми ју послат, јал' ћу те ко пиле приклат овим
ножем!

— Па, добро... добро...

— Одмах, ђато... на мах...

— Хоћу... идем, де.

— Еј, не можеш тако! Него прво чуј! Ако ма
где зуцнеш што, ако те змија печи те речеш и једну
реч о мени ма кому, прво губиш Лепосаву, а друго
губиш и живот, а знај вала, да ћу те пратит, ви-
дићу што чиниш, па онда...

— Вала нећу, веруј... ух, како бих то теби
учинио, да од бога наћеш, — промуца ђата па пође
вратима, напипа их, а ноге су му клецале од страха.
Изађе напоље, па још не може људски да корача,
све му се чини, да несретни Ранко са оним ужасним
измахнутим ножем иде за њим.

Најзад се окрете два три пута, па кад виде, да
никога нема, он онда стругну, као да га сто Ту-
рака гоне. Право одјури кметовој кући, а кад баш
пред врата дође, учини му се, да га онај велики
нож стиже и удари, па тресну колики је дуг и ја-
укну као човек, који издише.

Брзо се отворише врата и момци кметови суну-
ше натраг од страха, видећи „господина ђату“ онако
испрућена пред вратима... (Свршиће се.)

ПРОМЕТЕЈ.

ГРЧКИ МИТ.

НАПИСАО А. ДИГАСИЊСКИ.

I.

У народу је моме владала страшна тама.
Народ је дрхтао од ужаса пред светло-
шћу. Као хијенска стада свршавали су
у ноћно доба мала дела. Јауци несрећних и
рика злочиначка разлегала се по пећинама и
шумама. Увек сам видео у тога рода мрачна
лица, дивље погледе, руке жељне братоубиства.
Ужас им је прибијао крила, кад рујна зора на
истоку огласи бели данак. А кад сунце бо-
жанским лицем погледа по земљи, угледа ка-
љуге крви и остатке пира канибалског. Цело
се створење радовало и живело у зрачној све-
лости дневној, а само је тај род проклињао
живодавну светлост. У замап сам гласом вој-
водским проклињао гнусност њихову и будио
витешки дух. Роптале су дивље гомиле, шкргут
зуба и бурна поруга од свуда ми претила. По-
чеше ме мрзити. Оцеви су и мајке поплашеној
деци приповедали о мени, као о срамотном
узроку гнева небеског, који кара род човечији.

И ја, који сам тај род из блата створио, има-
ћах у њему страшнијега душманина од свију
створења на земљи!... И опет не беше у ду-
ши мојој отровне мржње. Као уметник, мора-
дох да љубим своје дело, једини чин живота,
пунога борбе. Па сам с поноситим челом, уцве-
љеним срцем прелетао горе и долине, разми-
шљавајући, како бих усавршио створена чове-
ка; запиткивао сам природу за савет и добио
сам страшан одговор: »Човеку није дано са-
вршенство на земљи! Само је онај, који гро-
мовима влада на сводовима небесним, свемојни
и премудри Див.« Беше то грозан удар за
мене. Хучно море, бијући запенушеним ва-
лима о обалу, као да се ругало мојој немоћи.
Мртва стена, која удара челом у облаке, из-
гледала ми је куд и камо више дело него ти
људи, покривени бледилом, попијени страстима
и грешни. Шуме и зелене луке, препуњене ти-
чијим певањем, провејане дахом љубавним, на-
појише дух мој страшном завишћу... Како то?

планух немоћан и очајан. Дакле је моје дело ништавије од свега на свету? Горе и од саме земље, од које сам га начинио?

Спустила се ноћ без звезда. Уморан од премишљања и борбе са самим собом, збацити с плећа лавовску кожу, прострем је по голој стени и легнем, да отпочинем. Али зар могах заспати, ја, Прометеј, отац мога несрећнога, ма и злога рода? . . . И тада ми је пламтило чело, а срце је јасно куцало. Мислио сам и осећао за њих, . . . Загледао се укоченим очима у небо, а мисао сам управио к Диву. Мисао беше брза као муња, врела као бурни громови, и ја је намерих у небо . . . Не знаћих тада, да Титан мишљу може бити страشان боговима и да његови земаљски громови могу растрескати дворе Олимпеке. Махом се навукосе густе облаци горски и ја угледах у валима њиховим узвишено лице самога краља Дива. Беше леп, страشان величанстваношћу гнева и срџбе. Пурпурна црвен и златни пламенови ударише у мене с те дивне главе; ал не оборих очију, јер ме још и тада жешће палила моја рођена мисао, него та ватра . . . Загледах се у очи тога божанства и познадох његову величину; уразумех, да му је светлост даје, да иза тога огња великога, иза те светлости бескрајне ништа више нема, чим би се оно разликовало од мене . . . Ха! — повиках, — да ми је мишица брата Атланта, који по твојој заповести, велики Диве, свет држи на силним плећима својим, уграбио бих ти те жарке луче и људе бих изједначио с боговима . . .

Тада ми Див проговори гласом тако страшним, да се затресе стена, на којој сам почивао . . . Наумих, да будем противник приличан владару громовском; за то, ма да се све тресло око мене од препасти, ма да су муње његових погледа прелиле свет на широко и заслепиле ми очи, заповедио сам тренавицама, да се не мичу, а срцу, да буде мирно . . .

Слушао сам писку упрепаштења, крику ужаса и јеку молитава, што их је род мој дизао, кајући се пред громовником. Слушао сам, на жалост, како, проклињући мене, призивају у помоћ Дива, да осветну своју казну спусти на моју главу, да ме уништи . . . И ја не задрхтах! Он је претио, зипарао у заман, називајући ме кукавним прашком; страшио казном и позивао, да се покорим. Њиних тада, сетивши се свога достојанства, и тако јунаштво овлада мноме, така се снага разигра у мојој души, да

се Див сакри за облаке и оданде пође сипати своје претње.

Уразумех сада, да се с боговима мора мегдан поделити, да се човек усаврши. Али и он увиде, ако му Титан мегдан закаже, да не ће друкчије погинути, осим на венцима тријумфалним.

И оружа руке браће моје буздованима и конопцима, а срце им задахну мишљу братоубиства.

— Богохулнице! — викали су, гонећи ме без престанка. — На нас навлачили казну и сумњу; тричавом буном земљу заражаваш . . . Покори се, принеси жртву, Див ће ти опротити, богом ће те учинити, заслужићеш бесмртну хвалу и славу; иначе мораш погинути, као презрен злочинац.

Насмејаше се од тешка зла, кад им се стадох подругивати и исмевати их, говорећи: »Ко богове на мегдан позива, тај не дрхће пред слугама и пузавцима.«

Сам самац на целој земљи, напуштен, наумих, да поделим најзад последњи бој, да отнем Диву силу његову, да уграбим величанство светлости, да му престо вргнем на земљу, а на престо да посадим човека.

Двоумљења и тајана не беше сад више у мојој души, као онда. Ваљало је само учинити дело, које би дорасло идеји.

II.

Има на дебелом мору острво Лемнос, према Тенеду, чувено са божанских басана. Онде, веле, отисну Див на земљу упорна анђела, који паде с неба, заходу сунчеву, носећи свету небеске искре. Седох у трошну лађу, па се пустих на пучину. И ту ми милост Дивова не би на руци. Мотала ме буре тамо и овамо и једва тешком муком приснех обали оне земље, у којој гостољубни народ радо прима изгнанике олимпеке, провлетнике и осуђенике великога краља громовника. Мисао моја дуго ми не даде одмора, борба са Олимпљанином силовито ми кипела у грудима, а нада у препорођење рода јасно светлила преда мном, показујући ми непрестано високи циљ прогнаничког тумарања.

Сећам се — беше ноћ, све живо као да је поверило санку муке и бриге животне. Те се ноћи манух починка, пратећи одушевљење своје мисли. Побегох у пустињу, где ни вијање дивљега звера, ни шуштање крила тичјих не буни тишине. О, како поносит бејаш тада, што сам ја први у крају, на који Бог само с

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

висине гледати може!... Колико ми је снаге придобило у тај мах, колико сам бесмртности осетио у себи, то не могу речима исказати. Из себе самога црпао сам у тај мах све осећаје, јер бејаш иза света и тек сам са собом... Мени, Титану, учини се, да небо у круни звезданој сагиба чело преда мном; под лаком стопом не осећах земље, а мој дах као да носи свету плодовиту снагу. Махом угледах пред собом небо, светлошћу преливено; пламене ватре бесно сућу горе; сика муња шуји страшно унаоколо; по некад громови пресеку просторије; земља дрхће и јечи, а одједи се разбијају о љуте стене.

— Дакле, ту је тајна ризница Дивова, — помислим у себи, — ту је врело његове моћи, којом он земљу окува!... Ја сам пред капијом свију сила његових; а ако дух мој победи, однећу божански плен и луче светлости разгонићу по целој земљи, колико је дуга и широка! Тада ћеш, о Диве, видети, како си немоћан!

Поћох, и први пут се наћох у крају вечне светлости, огња. Искре и пламенови ударају са свију страна на мене; небо ми се учини бледо и без боје поред тих зрака од светлости... Задржах дисање у грудима, да ме хучни громови не чују... Ја сам Диву крао највећу његову тајну, откидао му жезао власти и нисам задрхтао... Сам је огањ осећао, да се светотатска рука за њега маша, пекао ме бесно, хтео да ме спали у свом светом жару.

Из ждрела Мосихлоса захитих једну прегршт две... Хтео бих целу гору пожара да понесем своје народу.

С тим драгоценим благом вратим се журно у луку, где ме је трошна лађа чекала, а њу запљускују бујни вали. Чудо дивно, море, као да ми част ода, погнуло поносита плећа и пође брзо да гони моју лађу. Ветри ме понеше лако, пријазно. Ја бејаш тада нешто више, него Титан; бејаш навесник и почетник огња, посланик светлости међу људе.

Искрцах се у тамном крају своје и почех потпаљивати обилате ватре. Из мрачних пећина промолише се мрка лица; с неповерењем погледаху на мене и на огањ, који беше до тада повластица Дивова. Полако се расветлише лица, почеше с поуздањем гледати на тајну, дојачо недокучену. Поседаше људи око огња; беше им топло, мило, махом им огањ прониче груди. Зачуо сам из уста им прве речи љубави и благослова. Тада с тријумфом погледах на небеса,

срећом мојом испуних васијону и ускликнух: »Огањ је међу људима! Он већ више не ће угаснути; он ће их учинити јачима од богова.«

Речи моје чуо је свесилни.

III.

Часа не почасише, већ се одмах сложише и склепташе ме највише силе, пограбише и одвукоше у мрачну околицу кавкаску. Дивља је то гора, гола, маховина се само по њој шири, хладна, клизава, као да су је змије слином измастиле. Ту отпочину са мном божански најамник. Страшне ми окове удари око чланака и узе ме маљем прикивати уза стену. Сврши посао, па ме сама с јастребовима и орловима, тако очи у очи небу, остави у тој пустињи.

Лежах разапет и прикован, поваљен на леђа, згрчене песнице и отворена ока. А Див у погоди и бури, дању и ноћу срећан гледаше на моју муку. Не понизих се у болу, ни једним шкргутом зуби не одадох, шта трпим.

Он се слади мојом муком, јер је побеђен. А ја му презривим погледом обилато отплаћујем своје болове.

Тада се са врх горе одазва крештаво гракање орлово; на големим крилима пође кружити надамном, управљајући у моје груди дивљи поглед, страшни кљун и канце.

Спустио се ту на срце, а срце куца таким јунаштвом мученичким, да орао задрхта и не смеде одмах да ме дирне. Па погледа на ме црна тичурина силовитим, дивљим погледом, хтеде да ме уплаши. Приметих у срцу његову незасићену жеђ крвопијску, познадох Дивова целата и пресекох га презорним погледом. Подсмехнух му се подруљивим речима, а ове распалише беснило његово.

Прискочи и поче ме кљувати.

Слушам, како кљуца кљуном, слушам, како цепа раздерано тело моје и како ми бризга крв; осећам махните болове, а са њих ми капљама цури зној по челу. И не отворих уста својих, да јаукнем, да се пожалим.

Проведох тако дан, а добри Див учини све моћи својом, да ми се тело зацели. И срце би опет цело.

Једва зора заруди, а крвожедна тичурина опет се појави; дође, да ми чупа кљуном утробу моју, да се напоји топле крви. И сваки дан се то понавља без престанка... Живим, препораћам се, да опет на ново трпим. И не могу се исходити својих мука, јер данас раскидано срце, сутра ми опет нарасте.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Знам, да Дива врећа мој понос, и мило ми је, што му задајем осетљиве ране. Ох, и он трпи страшно!...

Ја му трујем величину и славу без мере. Један слаб јаук, мала жалба, спровели би на мене извор милости божје и среће.

Увек ћу тако живети и трпети, — мишљах увек у себи, — да му пркосим, да му се ругам.

Много је часова протекло у вечност, живео сам, трпео сам. И кад год ме свесилни господар светски запита из висине:

— Докле ћеш тако трпети? — он очекује одговор: — Док ми не опростиш!

А ја му одговарам: — Док ти не погинеш!

*

С оољскога ирвево

Рајко.

О КНЕЗУ ЛАЗАРУ.

РАСПРАВЉА И. РУВАРАЦ.

(Наставак.)

Осим тога Студеничкога (Пећскога, Дечанског, Трношког) родослова из XVIII. века зна се за други „родослов или историју српске господе“ из истога века, који је штампан у XXI. књизи Гласника. Родослов тај нашао је код архимандрита *Константина*, пострижника Студеничкога, и преписао га г. 1764. у Врднику проигуман Врднички Стефан Зорановић; и тај препис приредио је за штампу г. Панта Срећковић.

Родослов тај управо је изведен из кронике грофа Бранковића, али се у изводу том *о боју на Косову* (стр. 258.—260.) не прича по Бранковићу, већ по општој оној повести или причи о кнезу Лазару, која је у првој половини XVIII. века по попевкама састављена и већ неколико пути у наше дане печатана (критичко издање те повести или тога житија кнеза Лазара поглавито из народнога причања и казивања а за народ удешенога, наћи ће читалац у X. књизи „Starina“, што их издаје југославенска академија у Загребу. То је издање од Стојана Новаковића.)

Сличан том Врдничком изводу био је и онај „србски манускрипат“, по ком је Павао Јулинац саставио и г. 1765. издао краткое введење во историю славно-србскога народа. Но најстарији извод из Бранковићеве кронике налази се у другом једном рукопису манастира Врдника, и тај извод „чрџао“ је г. 1704. у Будимекој вароши ђак Вељко Поповић, „отъчѣством же отъ блѣгарскіе земли, отъ мѣста Кратова.“

Но ни у том Вељковом изводу ни у Рајићевом препису извода тога Бранковићеве кронике од 13. окт. 1759. није Бранковићево казивање о боју Косовском замењено оном пучком причом, за коју је и Рајић знао, и коју он у историји својој, довршеној г. 1768., помиње. Шта вреде дакле оба та родослова — то јест и онај Студенички (Трношки) и овај Врднички (Пантин) родослов — за повест, — наравно критичку повест, јер некритичка повест не

вреди ништа — о боју на Косову? И према казном о оба та родослова српска може ли одговор на питање то гласити друкчије, разма, да родослови ти из XVIII. века вреде за поменућу повест онолико, колико извори њихови, из којих су они црпали, вреде; а вредност тих њихових или управо њиховог извора, — да не кажем баш да је = 0, мала је, јако је малена.

У LXIV. књизи а на страни 312. Гласника неко је пресудно изрекао: „да летовничари XVI., XVII. и XVIII. века немају никакве вредности за суђење о догађајима XIV. века.“

Шта мислиш, читаоче — не смем да ти кажем *драги* читаоче! а још мање да те интерпелујем са: Србине брате и српски син! јер се то не допада једном господину или погоспођеном брату, који је данас сушта озбиљност те не трпи „ни ласкања ни мазења“ — шта мислиш дакле, пуки читаоче, ко је то рекао? и еда ли си икада и у сну помислио, да такву пресудну изреку о вредности летовничара и родословаца наших из XVI., XVII. и XVIII. века може изрећи познати нам с друге стране г. Панта Срећковић? Јест истина, читаоче мој! То је рекао и написао г. Панта године 1885. И сазнавши то не од другог ког, већ баш од мене, знам, да ћеш се самном заједно радовати, што је једва једанпут увидио и изрекао то г. Панта; и знам, да ћеш се још већма радовати ако не остане на самој тој избаченој теоријској изреци, већ ако одјако и у пракцији г. Панта поступи према тој својој изреци, јер дојако је Трношки родослов као „староставна књига наша“ много важио у очима и пред лицем Пантиним. Но то је било, било и не мора увек бити истина, што се каже: „што дикла навикла, то невеста не одвече“: данас се ја у једној тачци а наиме у погледу вредности родословаца наших из XVIII. века са г. Пантом Срећковићем из Београда потпуно слажем те поново кажем, да родослови ти за суђење о Косовској битци и о оном, што је битци претхо-

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.дило.с — као о догађајима XIV. века — немају никакве вредности.

То каже г. Панта и што г. Панта каже, то ја понављам! И сад прихвативши руку Пантину и здруживши се с Пантом, сад ћемо заједнички да се одупremo и заједнички да нападнемо на све, који се још држе Тронушца и онога другог Пантиног родословца односно онога пучкога причања о свађи кћери Лазаревих а жена Вука Бранковића и Милоша Обилића, и зашто је Вук омрзнуо на Милоша и стао га опадати код кнеза, и о вечери под шатором кнежевим у очи Видова дне и како је кнез наздравио Милошу и шта је Милош одговорио на ту кнежеву здравину и с ким је отишао у турски табор и шта је рекао Милош цару Мурату итд. итд.

И како ћемо само тући у главу поборнике тих пучких прича и причалица о боју Косовском! Ми ћемо им просто казати и доказати, да о оној свађи и наставној омрази између оба зета Лазарева и о вечери кнежевој и о здравицама под шатором кнежевим итд. итд. пишу само родословци и састављачи житија кнеза Лазара из XVIII. века, но да о свему томе и за све то Константин философ, родом Бугарин, који је написао житије сина Лазарева, Деспота Стефана године 1430/1. и летописци наши из XV. века ништа не знају, а пошто за све оно, о чем летописци XVIII. века знају причати, летописци из XV. века не знају, и то нам летописци XVIII. века казују и саопштавају само приче о догађају г. 1389., а те лепо смишљене приче не заслужују никакве вере и данашњи писац повести о боју на Косову не може се служити тим лепо смишљеним причама.

Но Бог зна, да ли ће г. Панта истрајати у тој борби са поборницима пучких лепо смишљених прича о боју Косовском, да л се неће покајати он, што је изреком оном напустио Тронушца и друге староставне књиге наше из XVI., XVII. и XVIII. века, те мене у сред љуте борбе против изгинитости тих повесничких извора из XVI., XVII. и XVIII. века изневерити ме и оставити сама на разбојишту и у даљем боју са црним Бугарима?

Но о том, шта ће и како ће бити и да л ће Панта имати петље да уз мене и у борби против поборника „народног предања“ остане на биљези, на коју је г. 1885. стао, нећу сад да мислим и размисљам, јер још нисам ни с прегледом извора за повест о Косовском боју готов.

До сад сам расматрао и понешто претресао само наше домаће изворе о боју Косовском, и расматрајући и разбирајући те наше повесне изворе уверио сам се, да, кад би само на њих били ограничени, не би никако могли написати и колко толико по-

дробну повест о том тако важном догађају у старијој српској историји.

Ваља ми се дакле осврнути и на другу страну а наиме 1. на византијске историјске писце XV. века, а све у надежди, да ћемо може бити у њима наћи подробије а вере достојно казивање о догађају, којег су последице и Византинци осетили. Од позната три грчка кроничара у XV. веку помиње *Ђорђе Францес* (бивши протовестијар последњег грчког цара у Цариграду, који је кронику списао г. 1478.) само е две три речи (књ. I. гл. XXVI. у Бонском издању стр. 81.) да је Мурат цар пошао с војском на деспота Лазара, српског господара, да га је победио и војску му расуо, но да је на послетку од Лазара преваром и лукавством убијен — tandem a Lazaro dolo necatus est.“

Други грчки кроничар *Јован Дука* (после пада Цариграда склонио се он на острво Митиленско (Лесбос) и слан је више пути од господара тога острва Гателузија на порту цареву 1454.—1462.) написао је у својој византијској историји (15. и 16. страна Бон. издања) о боју између Мурата и Лазара нешто више, и његово казивање слаже се у главном с казивањем нашег Константина философа. И Дука каже, да је неки *јак*о *благородан, млад храбар и смијон Србин* из српске војске као пребег отишао у турску војску и казавши, рад шта је прешао и да има нешто тајно цару да каже, пуштен је пред цара; но приближив се цару удари ножем цара у прси и зада му смртну рану, а њега оружници и чувари цареви на комаде исеку. Паше и везири, који се ту десеше, даду направити шатор посред разбоја, те полумртва Мурата склоне под шатор; и као да се никаква несрећа није догодила, врате се као бесни пси у убојне редове те наставе бој. Срби пак, не знајући, шта је млади онај јунак урадио и сретно извршио и како су Турци падом цара оштећени, но мислећи да је изврени онај војвода, не извршивши намере своје узалуд погинуо, клонуше духом те се млитаво и као преплашени одупирали, и с тога Турци одрже победу. Лазар би с многим велможама и војводама ухваћен и под шатором, где се Мурат с душом борио, погубљен. А о свему томе нису Турци ни на десном, којим је старији Муратов син Саучије (Sabucius) ни на левом крилу, којим је Бајазит заповедао, ништа знали: in postrema quippe acie pugnatum erat. Тек по свршеном боју позову везира Бајазита и кажу му, шта се догодило, а он поручи старијем брату Саучију, да по очевој заповести дође к њему на договор; који, кад дође, буде уваћен и ослепљен те Бајазит постане султан. —

Толико је знао и написао Дука, по времену нај-

ближи нашем Константину, — премда он не помиње места, где се био тај бој, нити каже, како се звало поље то, на којем се био бој између турскога цара Мурата и „српскога краља Лазара, сина краља Стефана“, како га Дука назива.

У трећег грчког писца, познатог нам већ *Лаоника Халкокондила*, који је — кажу — још око г. 1490. био жив, има две верзије о смрти Муратовој: турска и грчка.

Турци кажу — пише Лаоник на стр. 53. своје турске историје — да је Амурат, бој бијући с Лазарем, нагнао овога да бежи, и у живом гоњењу на трапа на Србина пешака, који не узмаче, већ, окренув се, копљем прободе Амурата, од које ране умре. Но Грци, вели Лаоник на стр. 54., друкчије о том причају, а наиме, да Мурат није у боју и гонећи непријатеља пао, већ да је још прије него што ће се бој отпочети, ванредан један јунак, по имену Милош (*Μηλοῖς*) затекао се, да ће он, ако му Лазар даде, што је захтевао, отићи у турски стан и убити цара Мурата. Мурат, мислећи, да му долази он као пребег, заповеди, да га одмах пугне пред-а-њ; а Милош дошавши близу цара, који је опасан и спреман за бој стајао, пусти копље и убије цара, али и сам тамо, борећи се храбро, падне. За тим — продужује Лаоник на стр. 58. и 59. грчко казивање — везири прогласе Пајазита, млађег сина Муратовог за султана; а овај, смакнувши брата Јагупа отпочне битку и разбије и победи Србе и сврх тога убије у боју српскога господара. — Но Турци говоре, да победу ту није одржао Пајазит, већ Амурат, и да је он српскога кнеза у боју убио.

Лаоник сам не каже, која од те две верзије више заслужује вере, но чуди се само, како је Србин могао потећи и управити копље цару у прси, а да га нико од цареваца не заустави — и како је могао Пајазит — но ја не разумем разлога другој сумњи Лаониковој, нити је много стало до тога разлога.

Турска повест од Лаоника допире до г. 1463. и ако је он не много касније писао, онда је Лаоник први по времену, који је знао и записао име онога благородног и верног господину свом јунака српског, који је убио турског цара Мурата. Лаоник је и то знао, да се поље оно, на којем се то догодило, зове *поље Косово и да је оно у Приштинској хори илиги области*.

Наш *Константин* философ и грчки писци *Дука* и *Лаоник* — то су ти, брате Србине, најстарији писци, и пошто других нема, сада први извори за повест о боју на Косову!

Лепи су то писци! Какви су ми и то писци! Та јадни и жалосни су то писци, који не знају ни за вечеру кнежеву, ни за здравицу кнежеву; ни ко је

заповедао на десном, ко ли на левом крилу хришћанске војске; и који ни то не знају, да је проклети Вук Бранковић издао и изневерио Србина, таста и цара Лазара; а да то није учинио Вук, да би Србин зацело победио Турчина.

Не љути се, брате Србине! И ти немаш права, да се љутиш или да ти је жао на Грке и Бугаре, што не причају ништа о оној „матери беде“, о вечери кнежевој, и о издаји Вука Бранковића на Косову. Пре би се могао и имао право жалити на твоје старе: оне логотете и писаре, на владике и игумне, на дворске протопопе и калуђере у царским задужбинама, који живеше у оно доба, — живеше а не оставише ти у цароставној књизи записано све, што је нужно да знаш о боју и о оном, што је претходило боју на Косову; и шта је радио кнез Лазар и ко је дошао у помоћ кнезу Лазару; и ко је био војвода Милош, и како се понео господин Вук Бранковић? Што таквог потанког описа боја Косовскога од савременика нема, за то се не можеш ни жалити на Грке и Бугаре, већ криви твоје старе или твоју худу срећу, која те прати од искона твога до данас! Та кажи ми само, молим те, шта би ти о твом „највећем, најмудријем и најјучнијем владоцу“ из твојих рођених повесних извора знао, и који је Србин једну једину од толиких његових битака с Грцима и Турцима и одржану над њима победу потање написао и изложио? „Превисоки Стефан цар родио се г. 1312. и био је најпре краљ, а покоривши грчку земљу, постави се царем у њој г. 1348. Он је прославио своје отачаство, распрострањено и раширило српску земљу, покоривши околне народе, **„Брани въздвизае и повѣди твоје“** — ето шта ти је и колико ти је записао твој најстарији летописац о ратовима и победама твог најсилнијег владоца, твога цара Душана! Та ни то није забележио најстарији тај летописац твој, где, на којем месту се преставио и испустио душу Душан цар, већ је забележио и казао само место: **„Идеже по скончанни пркнессени више моћи его,“** — те данашњи твоји писци (в. Српску Историју за нижу основну школу од Јоксима Ст. Марковића, писара мин. просвете, III. издање. Београд 1887.) пишући насумце веле, да је Душан умро „у селу *Деволи*, недалеко (зар?) од Цариграда.“ — Не љути се дакле — и опет ти кажем — на Грке, већ буди задовољан и на оном, што су они поменули, и што је један од њих поименце поменуо *Милоша* јунака, и да је српски јунак тај извршио „*ἀγῶνα κάλλιστον διὰ τῶν πλότῶν γενομένων.*“

А ако си нестрпељив, српски сине, и не можеш да спокојно чекаш, док срећом којом не доспемо до обилатијих каквих *лацманских или турских повесничких извора* о боју на Косову, а ти можеш

међу тим и док мени не стигну из Новог Сада ти обилати турски повеснички извори — читати и прочитавати из књиге „Слике из српске историје од Стојана Бошковића, ново прегледано издање, у Београду 1882.“, IV. и V. слику, или још боље *ирву путничку слику*, коју је наш г. Панта 1. Августа г. 1873. са Звечана нацртао а г. 1875. у XLII.

књизи Гласника издао. Те слике писане су и намењене су теби — то је „чтиво“ тамаз за тебе, српски сине! Читај и уживај, крепи се и јачај и знајући, да „Косово још освећено није“, понављај завет старијих осветника а садашњих филистара, и — горе од филистара, — и спремај се, да будеш ти тај осветник твојом мишицом и твојом снагом!

(Наставиће се.)

КАМЕН МУДРОСТИ.

ИЗВЕО СТЕВАН МИЛОВАНОВ

(Наставак.)

4. Валентин се може узети као последњи алкемичар од науке, јер већ Парацелзус после њега није чист алкемичар, већ више нагиње јатрокемичарима или кемијатрицима, који веле и доказују, да кемији није главни задатак, како ће се злато правити, већ како ће се зготовљати што бољи лекови и лекарије. Шта више, Парацелзуса смемо узети као оснивача оваке школе јатрокемичарске.

Сви други алкемичари, и старији и млађи, нису ништа друго, него прости пробисвети и варалице, који се алкемијом бавили баш као каквим занатом; ишли су од вароши до вароши, од села до села, те варањем хлебац заслуживали.

Особито су страдали од таквих надри-алкемичара великаши и кнезови, јер се такви алкемичари знали додворити час овоме час ономе кнезу и владару.

Оваки алкемичари од заната и варања правили су, по Шмидлеру, понајвише злато овако: у суду су топили олово, па га мешали штапићем, који је шупаљ био, а у њему ситно злато; доле је задњи вен штапић воском, да злато не испадне; кад се меша, восак се отопи и злато изађе из штапа. Олово се дуго меша и јако грије, па тако испари, а доле остане мало злата. Други су носили са собом разне спојеве са златом, па су их кришом мећали у отопљен метал, који је тако често мењао боју.

Међу алкемичарима спомиње се много неки Бутлер, који је био ирски племић, лечник и алкемиста. Исти Бутлер, приповеда негда славни лекар ван-Хелмонт, био је једаред затворен са неким калуђером, који је добио црвени оток.*) Бутлер му даде да лиже неки жут а шупљикаст камен, који је мирисао као упржена со. Калуђер се за један сат излечио, ма да је опасно било. Хелмонту је у то доба неки непријатељ му дао отрова, који споро ради а слаби, зато он пошље до Бутлера и замоли помоћи. Бутлер умочи камен у зејтин и пошље зеј-

тин болеснику, да се маже њиме. Хелмонту није ово истина помогло ал је мазање зејтином излечило његову жену од отока на обе ноге исто тако и послужитељку им од црвеног отока; некој удовици, којој су обе руке узете биле, помогло је такође. Хелмонт је пак морао зејтин пити, па се опростио болести. Кад је ван Хелмонт Бутлеру захвалио и молио тога камена, добио је врло мало од њега и с њиме је живу претворио у злато. Хелмонт наводи ово на три места и отприлике овим речма: Да има камена, који злато прави а о чему је велика препирка, морам и сам рећи и тврдити, јер сам добио од њега и пробао правити. Камен тај опињао сам својим рукама неколико пута а својим очима видео, како је од обичне живе, која је иљадама тежа била од камена, доста постало злато. Прашак је био боје као шафран, врло тежак а сијао се као стакло, кад се крупно угуца. Од прашка сам добио тек $\frac{1}{4}$ грана или $\frac{1}{2400}$ дела унције, завио сам га у восак, да га не би расула угљена пара, те бацио у тигањницу, у којој је врело по фунте живе а баш сам је из дућана донео. Сместа је почело прекати и жива се стврдла као погача и то на топлоти, која је виша од оне, где се олово топи. Сад сам ватру подстагао дувањем и отопио метал. Кад сам изручио, добио сам осам унција врло чистог злата; из тога се види, да је један гран оваког прашка доста, па да 19200 гранова живе претвори у злато.

Ван Хелмонт је пробао исто и доције, како он каже, с другим прашком, који је после добио, и баш пред многи сведоци, па му лепо испало за руком, зато се тако радовао, да је од радости сину своме на криштењу, име дао Меркурије, јер елемент меркурије био је патрон алкемистама.

Бутлер сам био је родом од кнезова Армонд, много је путовао и у Африци научио, како се метали преображују. Кад се вратио у Енглеску, био је од утицаја на двору Јакова I. и није тајао ништа од своје алкемистичке вештине. Неки лечник хтео је, да научи од Бутлера, како се злато прави,

*) Gaea 1887. 205.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

зато стане код њега у службу, ал је Бутлер био опрезан, те је радио свој посао у закључаној соби. Једаред пошље Бутлер слугу, да купи олова и живе; слуга пак уместо да послуша, а он се увуче у собу до Бутлерове радијонице, да вреба, шта ће Бутлер радити. Лечник је у овој соби пробушио зид на таком месту, где се не би могло видети а он да све види у другој соби, те се сад почне пењати на столицу по ова се преврне, Бутлер чује лупу, дотрчи у другу собу и хтео је бог-ме пробуразити прислушкивала; овај међутим побегне и изда Бутлера, да прави рђав новац. Бутлера истина затворе одмах али га брзо и пунте, пошто су му кућу преметали па нигде нису машине нашли него шта више четрдесет фунти чистог злата у плочама. Међутим је Бутлер ипак побегао из Енглеске и доцније је био убијен. Хелмонт наводи, да је Бутлеров камен био вредан 200.000 фунти злата.

5. Бутлеров камен, као што се види, био је и лековит и златотвор, но навешћу пример, где је био само златотворан.*) О овоме приповеда Хелвеције, лечник принца од Ораније.

Године 1666. дође к Хелвецију неки странац, по изгледу биће да је из северне Холандије, и каже, да се рад с њиме упознати и разговорити о *mystério philosophico*, јер је Хелвеције јавно приповедао, како сумња у то. У разговору се изда странац, да он имаде камен мудрости, и то три тешка комада а сваки је велик као орах и да су код њега у кутији од слонове кости. Он је, вели странац, давао и своје угоститељу да види, и човек је држао ваљда четврт сата у рукама камен, веровао је, да је доиста то камен мудрости, желио је, да добије мало, напоследку се захвалио и врати тужним и жалостивим срцем ово благо над благом. Хелвеције замоли такође странца, да му даде ради вечите успомене само мало, тако бар велико као зрно од коријандера, ал странац изусте, да то никад не може бити, не тога ради, што је скупо, него што би било каквог другог послетка. Сад запита гост, има ли гдегод соба ал да нема прозора са улице, Хелвеције га одведе у таку собу, где странац покаже пет, као тањир великих комада злата, које је вештачки направљено а носио их је у недрима. После се још разговарали и странац је непрестано сладио Хелвецију, како је то добро имати камен мудрости. Напоследку обећа, да ће доћи после три недеље, онда ће показати и свакојаке вештине у ватри и затим оде.

После три недеље дошао је странац доиста и позвао је Хелвеција у шетњу, којој се Хелвеције баш обрадовао, јер се надао, да ће бити који корак ближе

цели својој. Каже Хелвеције, како је странца молио, да му покаже што о промењивању метала, како га је звао, да с њим руча и да код њега преноћи, како га је молио и молио, ал све беше бадава, странац је био непоколебљив. Напоследку га је лепо молио Хелвеције, кад му је већ ваљда с неба забрањено, да говори штогод о својој вештини, а оно да му даде бар толико од камена, колико је доста да четир грана олова претвори у злато. Сад се нешто умилостивио странац те Хелвецију дао зрно као у репе. Овоме је било то врло мало, на што странац узме и то патраг па уместо да даде више, као што се Хелвеције надао, он одкрха и од оног малог, те још мање пружи Хелвецију. Кад је Хелвеције рекао, да је то мало за четир грана олова, одвратио је странац, да сме узети и по унце олова па и нешто више. Хелвеције је сад ноктом оценио нешто мало, скупио на артију те бацио у отопљено олово, но олово није прешло у злато него је сво разбачено било. Кад је лупу чуо странац, рекао је, да би Хелвеције вештије крао него што тинктуру употребљава; пара од олова не подноси камен мудрости, него треба га завити у восак те бацити на растопљено олово. Странац је обећао Хелвецију, да ће идућег дана доћи те показати, како се метали преображују, осим тога говорио је радозналом слушаоцу и о томе, како се справља камен мудрости, ал је врло слабо тачно говорио, те га слушалац није ни разумео. Ко сутра дан није дошао него странац, међутим је послао човека, да се извини другим пословима и да каже, е ће после подне доћи. Кад после подне а њега опет нема но није се ни извинио. Хелвеције је чекао до пола осам и онда је већ почео сумњати, да је истина, што је странац приповедао, међутим је дошла жена Хелвецијева, те је хтела да одмах пробају, јер иначе не би могла целу ноћ спавати. Хелвеције сам одлагао је до сутра ал опет као муж и ради мира морао је попустити својој жени. Сад се даду на посао. Хелвецијев син наложи ватру, Хелвеције приправи шест драхми олова а жена му опет замота у куглицу од воска мало само камена мудрости. Кад се олово отопило а жена камен мудрости па у олово с њим. Камен је у добро затвореној шерпењици већ своје учинио; било је истина шуштања и пуцкања ал се ипак све олово за четврт часа претворило у најбоље злато. И Хелвеције и сви око њега зачуде се јако, скупе злато па још са онако врућим управо на код златара, да га испита. Златар каже, да је најчистије злато под небом и нудио је Хелвецију педесет форината по унцији.

Тако приповеда лекар па наставља, кад би ту било каква ђаволства, могли би се надати, да ће сутра бити што друго од злата, ал злато је остало

*) Корп I. 84.; Gaeta 1887. 206.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

злато. Многи су долазили и гледали, па чак и људи од струке.

Као што је овај пример, имамо их и других много; било је и новаца од злата, које се добило од других метала а помоћу камена мудрости. У опште злата оваког било је много и свуда ал никад се није дознало, откуд камена мудрости и како се справља; све је доносио тако по неки странац, за кога није нико знао, ко је ни одакле је, а како се прави камен мудрости, није никоме опет приповедао нити икога научио.

Шта више странце аденте су и тражили, исписивали су и награде само, да се јаве, и опет није ништа учињено. Цар Фердинанд III. расписао је 1648. године награду од сто иљада талира, ако се јави онај, који је дао неке Рихтхаузу црвени прашак, а овај цару и цар преобразио живу у злато. Но, ал ко би за сто иљада талира продао мудрост своју, камен свој!

6. Ради савршеније слике о варанцијама златотвораца, нека драги читаоци прочитају и ово:

Савременик Бетгера, о коме ћу доцније коју рећи, био је неки Манојло Цетана. Цетана је био син простих родитеља ал је инак играо као алкемиста важну улогу. Он се вукао по многим дворовима свога доба, тако у Монакову, у Бечу и у Берлину. О њему опширно приповеда Коп у својој Алкемији.*) Као што сам Манојло, иначе конте де Руђеро, приповеда, нашао је он 1695. или коју годину пре у Италији прилично благо а то је закопао неки непознат алкемичар заједно са упуством, како се прави камен мудрости. Међутим други кажу, да није тако било, него да је исти конте некаквим путем дошао до приличне порције препарата, који је кадар био направити злато или макар само и сребро. У истини ће најпре бити, да је исти Руђеро скривно штогод у својој домовини на побегао у Шпанију у Мадрид, где је својим алкемичарским радњама пред невјежама и иначе испит полагао, но зацело је и тамо што учинио. те му је јавно пребацивано. Он је међутим вешт био и добро је оперирао, јер га је баварски посланик у Мадриду позвао, да иде ка курфиршту Максимилијану II. Еманујилу од Баварске, који је тада био генерал-гувернер у шпанској Низоземској и у Брислу живео. Које препоруком од посланика а које и вештином својом тако се адент Руђеро додворио кнезу, да га је кнез наименовао обрштаром једне пешачке регименте, генералним фелдцајгмајстором, фелдмаршалом па и титуларним командантом монаковским и државним саветником а осим свега добио је силам новац унапред, да прави у великом камен мудрости. Дуго је време

конте вукао за нос кнеза, напослетку је видео, е је већ време, да бежи. Неколико пута већ стругнуо је био, ал несретно, јер су га ухватили, те на њега строжије назити почели, напослетку га окриве као праву варалицу и одведу у Баварску у замак један и затворе, где је провео шест година дана. Како се ове тавнице опростио, не зна се баш поуздано, но године 1704. видимо ми грофа Руђера у Бечу. Ту је правио злато пред многим кавалерима и најмио се у службу Леополда I. са масном платом па и опет добио доста новаца, да направи камен мудрости. Но још није ни направио камен а умре Леополд, те му обуставе плату и шта више позову га на одговор. Ово је уздрмало његов положај ал пробисвет и варалица и ту се знао помоћи: додворио се опет курфиршту Јовану Вилхелму пфалачком, који се тада бавио у Бечу а адент га обрлатио, како ће моћи злато правити.

Но шта је било, не зна се, ал је наш вештак идуће године био већ у Берлину и препоручивао се краљу Фридриху I. Краљ је био раскошан, злата му требало, па је скоро једва дочекао адента, који је овде до послетка зло прошао. У почетку је ишло све лепо и красно; адент се показао пред једним такође алкемичарем, Диплом, који је сам био страстан алкемичар, те се баш и хвалио, како је у почетку 18. столећа случајно нешто направио, што је истог утицаја било, као и камен мудрости, ал доцније никад да тако што начини. Пред истим Диплом полагао је гроф Руђеро испит. Кад је Дипел дошао у походе грофу, дрхтао је овај, као што Дипел наводи, међутим је ипак пред Диплом претворио седам фунти живе у чисто чистацко сребро, затим је опет пред краљем, наследником престоним и другом високом госпоштином претворио читаву фунту живе у злато, исто толико живе у сребро а угрејану плочу бакарну до поле у злато. Краљу је дао петнаест гранова белог прашка, који сребро прави, а четир грана од првенога прашка, којим се злато добија; поред свега обећао је, да ће краљу за два месеца начинити 7 лоти белог препарата а 8 лоти опет црвеног а тиме ће се моћи добити које сребра а које злата пуних шест милијона талира.

Јако су га због тог одликовали. Он је доиста почео и радити, но међутим је више показивао нарочито своје вештине, нег што се бринуо да испуни краљу задану реч. После неколико недеља био је зловољан и незадовољан, као да му се нешто није учинило, ал шта би то било и шта би му се могло поклонити, њему, такоме вештаку — ко би то знао? Краљ му је послао на то дванаест боца старога француског вина, ал то све није помогло нити је умиловило адента. Шта више, окануо се сасвим запо-

*) I., стр. 134.; Gaes 1887. 302.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

чета посла те је, сигурно као увод у већи пут, путовао једанпут у Хилдесхајм, а други пут у Ште-тин тек онако, да га време прође. Да златну бубицу мало ублаже, писао му је сам краљ, послао му своју краљевску слику у самим бриљантима и наименовао га за генералмајора артиљеријског.

Доиста дође адент опет у Берлин, по уместо да начињен камен мудрости даде, искао је он педесет иљада талира у име трошка, хтео је затим продати своју вештину за округлу своту, тражио је накнаду у трошковима, које је имао у Берлину, напоследку је молио иљаду дуката као предујам за пут у Италију. Сад су већ попреко гледали у вештака, а кад скоро у исто доба дођоше писма и од кнеза фалачког и из Беча, која су опширније говорила о аденту, сумња је већ готова била. Уз то се није испунило оно, што је Руђер рекао, како се прави камен мудрости, јер су краљевски комесари сасвим по рецепту његову радили, па камен мудрости нису никако могли добити; зацело је дакле адент нешто

затајао. Почеше због тога са вештаком мало озбиљније разговарати, зато ти он стругне у Хамбург. Међутим га ухвати и донесу у град Кистрин. И овде нису га сасвим оставили, јер кад је он изјавио, да у граду не може ништа да ради, преведу га поново у Берлин и ту су га чували, но не баш јако. Адент обећа, да ће сад марљиво радити, те је, како кажу, и сад 32 марке живе претворио у сребро, а 40 лоти живе опет у злато, па ипак је зато нашао и пута и начина, како ће умаћи у Франкфурт на Мајни. Одатле га опет допрате у Кистрин, добро затворе и почну гонити, да дану реч испуни. Он није могао то урадити, те пошто се тако увере, да је адент проста скитница и варалица, натоваре му процес на врат те га крајем августа 1709. године и обесе на вешалих, а обленили су их златом, које је он начинио био.

Тако је радио и тако је прошао овај славни алкемичар, ал зато ипак није ни он справио камен мудрости.

(Свршиће се.)

К О В Ч Е Ж И Њ

Г Л А С Н И К.

(Дваестипетгодишњицу професоровања у великој школи у Београду) прославили су, као што читам у „Новој Уставности“, професори Коста Алковић и Димитрије Нешић 1. новембра о. год. Ценећи и уважавајући њихов рад у школи и на науци, њихови другови, професори у вел. школи, састали се тог дана у 11 сахата пре подне у згради велике школе па су одатле сви заједно отишли г.г. Нешићу и Алковићу и честитали им тај одиста у нас редак догађај: навршење 25 година у професоровању у великој школи. И ми придружујући се честиткама њиховим, желимо слављеницима дуг живот и добро здравље.

(Певачко друштво „Обилић“.) Академиско певачко друштво у Београду решило је, да уз досадањи свој назив дода још и „Обилић“. Обилић Милош је био јунак на мачу, али, као што песма народна каже, и вилу је натпевао. Угледало се и певачко друштво на њега! — У истом скупу изабрана је и нова друштвена управа: за председника др. Л. Докић, за потпредседника: правник Јован Јовановић, за благајника: философ Мил. Мићић, за деловођу: философ Хајнрих Лилер, за књижничара: правник Коста Јанковић, за одборнике: Јеврем Угричић, Милан Драгутиновић, Синиша Радовић и Јова Миланковић.

(Одбор задужбине Илије Коларца у Београду) приредио је 8. нов. на дан креног имена покојникова добротвору народном Илији Милосављевићу Коларцу и жени му Синђелији у „Грађанској касини“ годишњи помен. После освећења водиче и свештеничког помена, прочитао је председник извештај о стању задужбина Коларчевих од 1. нов. прошле године до 1. нов. о. г. Одбор је држао, по том извештају, за то време 9 састанака, на којима је расправљао и посвршавао равна питања и послове задужбинске. Основна је главница порасла

преко 60.000 динара, тако да ће се до године напунити један милион динара задужбинске главнице (универзитетске и књижевне). О књижевном фонду штампана је прошле године приповетка „Омер Челебија“ од М. Ђ. Милићевића у 1000 комада. Професору Вл. Карићу издато је 2000 дин. у помоћ за израду слика његова дела „Србије“. Једном књижевном подuzeћу, које шири српску мисао и осећање, притекло се у помоћ с 1000 динара.

(Друштво светог Саве). Ма да се примиче крају тек прва година тога друштва, види се јасно, да је друштво и за то кратко време доста учинило. На првом се месту може тврдити, да је друштвеним радом већ и за ово кратко време доста живо разбуђена и прилично потхрањена српска мисао и свест о народности у свима готово српским крајевима. То се доказује, прво, доста великом и живом преписком, коју је друштво имало с родољубима из разних српских крајева; друго, повећаном тражњом и отварањем народних школа у местима, која су, особито у последње време, била изложена јаком противничком ровету; и треће, оном љубављу и жеђу, којом су примана и тражена сва друштвена издања и други списи, којима је друштво у овој години располагало. Новчаних издатака на давање путнога трошка народним учитељима, притицање у помоћ пострадалима родољубима, откуљивање родољубивих списа, повезивање друштвених списа, на израђивање дипломе за чланове утемељаче, и т. д., било је у овој години на близо 24.000 динара. Књига својих и откуљених друштво је у овој години растурило по Српству на 20.000 примерака, од чега највећи број долази на прву књигу „Српства“ и другу књигу друштвеног извештаја, а за тим на прву књигу Вукових „Српских народних песама“, Таљандијереву „Србију у XIX. веку“, итд. И на последку се може помечути, да је друштво испратило осим прилога и поклона срп. правосл. општини у Требињу 4740, а срп. правосл. општини у

Бобићу (у Хрватској) 618 динара као помоћ за подизање народних богомоља. — Главни одбор позива свакога Србина, да се упише за члана тога по Српство спасоноснога Друштва св. Саве. „Као год што је пре године и по дана свима српским родољубима била јасна потреба, да се Друштво светог Саве оснује, тако исто је сада правом Србину и света и најпреча дужност радити што живље и што више на том, да друштво и даље напредује, да после првог одушевљења и започетог рада не клоне и ни у чем не попусти, него да још већу снагу, још обилатију радњу развије. С тога, надајући се, да ће, како сви поједини друштвени чланови тако и сви други српски родољуби, обвљно схватити значај друштвенога рада по интересе васцелога Српства, главни одбор Друштва св. Саве моли у првом реду све друштвене подборе и поверенике, а за тим и све друге друштвене пријатеље, да се живо и својски заузму око прикупљања чланова за другу годину и око прибављања друштвених чланова свих редова. Награду за уложен труд наћи ће, поред захвалности свију оних, којима је друштвена помоћ најпотребнија, у свести, да ће мисао духовнога јединства свега српског народа бити савршен чин у свакој нам будућности.“ — Иште се од свакога Србина, да покаже и на делу, да је Србин. Па ту више не треба говора ни препоруке за честито Друштво св. Саве. Чланова има у темељача, који, једаред за свагда или у четири годишња оброка, плате 50 фор., редовних, који плаћају годишње 2 ф. 50 новч., и помагача, који плаћају годишње по 1 фор., а сви имају једнака права.

(Певачка заједница). Певачке дружине Даворје, академијска Обилић, радничка, типографска Јакшић и омладинска Слога, — све у Београду основале су на састанку 16. нов. заједницу ради неговања и ширења српске песме и свирке. У приврмени одбор изабран је за председника Таса Богдановић, председник Даворја, а за пословођу Јаков Јелисавчић, пословођа Слоге. Изабран је узки одбор, да нацрта устав заједнице, у који је ушао осим поменуте двојице још по један заступник поменутих певачких дружина. Одлучено је, да се дваесетгодишњица Јенкова заједнички прослави и што пре изради ред за ту прославу. — И ми смо овде пролетос, о Ускреу, израдили устав за певачку заједницу певачких дружина у Угарској. Поверено је В. Кикиндској дружини Гуслара, да изради потврду. До данас не знамо ништа, шта је од отога. — У Србији је дошло до уједињења омладине. Свакога би обрадовало, када би се у Србији ујединиле и певачке дружине, све, гдегод их има у слободној краљевини. Не би ли пример ових пет Београдских дружина био претеча красној општој заједници!

(Гундулићева прослава). Српска академијска дружина „Зора“ у Бечу издала је ово дана овај проглас: Српски народе! Света је дужност сваког Србина, да се сећа својих славних мужава, који су у своје време прославили српско име. Народ, који не зна ценити и поштовати својих великана, не заслужује, није достојан ни да постоји. Благодарност је најлепша врлина не само за појединце, него и за читаве народе. Српски народ срећан је, што је одхранио у свом гнезду сивих соколова, који су до звезда узнели српско име на витим крилима свога генија, провели му славу на све четири стране. Нема њих више у нашој средини: не гледамо им оног ведрог чела, не дивимо се мудрој речи, муком су замукла њихова уста; ал имамо њихова неумрла дела, то бесцен-благо њихових трудова и љубави. „О лепо је, кад нам име смрт за собом не повесе, те о делма суд оставит' свом народу и свом богу.“ Они су себе умно и телесно трошили, да нама кроз векове светле. И наша мисао треба да је увек

с њима, кроз њихова дела треба да се с њима разговарамо, да живимо с њима у прошлости, да делимо страх и наду, од њих морамо се учити, како ваља љубити свој род. Прослављајући њихову светлу успомену покаваћемо, е смо заслужили, да их имамо. Српско акад. друштво „Зора“, високо ценећи рад и заслуге српских великана, одлучило је у овогодишњој првој својој седници, држаној 17. (29.) октобра, прославити тристагодишњу успомену дана рођења Србина песника, неумрлог **Гундулића**, сина српске Атине, поноситог Дубровника. Прослава држаће се на дан св. Саве, како би тим друштво, спојивши је са светосавском свечаности, избегло двојаки трошак, који би иначе морало предузети, кад би хтело прослављати тристагодишњицу дана рођења Гундулића 8. јануара п. н. к., на дан т. ј. кад је он први пут угледао светлост дана. Друштвени одбор, који се нарочито за то конституисао, предузео је већ потребне кораке, како би поменута прослава испала што сјајније и величанственије, да буде достојна имена великог песника и творца „Османа“, чији се геније у песничкој манти и у патријотском српском осећању задахивао песничким жаром како на троејима јунаштва српског и славе, тако и на рушевинама величине српске, на гробници, у којој је савио поломљена своја крила сиви орао Немањића, на оном тужном, још неоплаканом Косову пољу. При том сједињење обеју свечаности, прослава на име Србина песника римокатолика Гундулића на дан успомене првог архиепископа српског, светитеља Саве, оправдава се поред осталог још и с општег српског гледишта, по коме разлика вере не претпоставља нити за собом води као неизбежну последицу уједно и разлику народности — гледиште и начело, кога се држи омладина око друштва „Зора“, те хоће да му даде свечан израз. — Триста је година од какв се родио неумрли Гундулић, а није их много мање од како је оставио овај свет. Да је Гундулић био син кога другог народа, одавно би већ пркосио зубу времена над његовим гробом видљиви споменик благодарности његових потомака. Али гроб Србина Гундулића не обележава још плоча споменица, достојна његове славе. Е па зар ћеш допустити, српски народе, да прохуји још кога стотинак година, а да не гледаш над пепелом тога твога врлог сина спољашњи знак твоје љубави?!... Друштво „Зора“, прослављајући тристагодишњицу дана рођења великог Гундулића, одлучило је приложити чист приход од прославе на подизање његовог споменика у славном Дубровнику, за кога рече витешки песник „Балканске Царице“, е је глава на српском трупу. С тога оно апелује на твоје родољубље, српски народе, позивајући те уједно, да не жалиш свога милодара, јер племенита је цел, на коју га намењујеш. Слава бесмртном Гундулићу! Слава родољубу српског народа! — Прилови шаљу се на адресу: Serb. akad. Verein „Zora“ I. Universität. Wien.

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(Српско народно позориште). У току прошле недеље приказана су била на позорници нашој овде два комада по други пут а два први пут. По други се пут овдашњој публици приказали: Ларонжев „Доктор Клаус“ у преводу Саве Петровића и Мозенталова „Дебора“ у преводу Николе В. Ђорића. Са новином се почело прошле недеље, са новином се та недеља и завршила. У уторник 24. новембра дошла је била на ред „Црна пега“ Мађара Григорија Чикије у преводу уредника овог листа а у недељу 29. истог месеца прешла је прву вагру у духом пуној кући а уз пријатељско суделовање Новосадске српске певачке дружине слика из српског на-

родног живота под насловом „Каврга“. Сliku је ту написао уредник овог листа а музику је за њу саставио А. Милчински.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

— Наш вредни сарадник др. Лаза Томановић саопштава нам ову белешку: г. Марко Цар написао је у римском листу *Fanfulla della Domenica* (Nr 45.) чланак под насловом *Un Principe Poeta*, у ком је вјерно нацртао величанствену слику српског pjesника Владике Рада и мајсторски скицирао његов Горски Вијенац и врло важнијем критичкијем примедбама пропратио га. „Као што нам стоје пред умнијем очима, кад читамо стари завет, поме и кедрни ливански и строги обичаји народа јеврејскога са његовијем законима и службама вјерскијема, тако у великој овој поједи српској имамо потпуну слику оног гордог „гњијевца орлова“, који борећи се за „слободу и праједовску вјеру“ такмиче се не надмашује у храбрости термодилске и маратонске јунаке. Вјера, морал, филозофија, обичаји, историја, предрасуда, нарав, врлине и мане, све је ту. Све особине једнога народа изабранога од јунаштва, ове узор-врлине српскога народа до пошљедњег свакидашњег просташтва, ту се вјерно огледају.“ Тако Цар карактерише Горски Вијенац на једноме мјесту у овом чланку, који овако завршује: „Апостоли теорије, којијих није не оскудијева, наставиће још дуго, да главу развијају, како ће боље класификати ову златну књигу. Нама је напротив, који не налазимо доброту књижевности у строгој тачности дефиниција, сасвијем све исто, да ли ова књига одговара или не одговара правилима ма буд које вјештине pjesничке. Ако се разликује од другијех појема, то јој не шкоди ништа, а ако другијема наличи, то му не умножава чар, што нас заноси. Ми је узимљемо за оно што је, т.ј. за умотворину пуну живота, оригиналности и љепоте, чиј је предмет прост као умјетност, којом је израђена. Петар Петровић-Његош, стварајући своје народне типове, располаже тајном оног савршенства простог и монументалног, што се толико фали у Гете-а; и да његови јунаци нијесу написали течајем вјекова својом крвљу најљепше листове српске историје, са човјечанске вјерности, којом су насликани, имали бише паспорно право, да свога аутора обесмрте.“ Ми се радујемо овоме правцу младог и даровитог Србина књижевника (и ако није нам познат као драмски критик, као што га познаје г. Павловић у својој Мал. ој Појетици!), којијем је овиме новијем радом својим ударио, јер је одиста једна од првијех потреба за српство, упознавати га са странијем народима. Познати србичил вит. Ђудина одавна је приказао Горски Вијенац на италијанском језику у изводу са најљепшијем комадицама у вјерном преводу у стиховима. Тако овиме радом Царевијем допуњује се познавање једнога од највећијех српскијех pjesника у италијанској књижевности. За то нека је искрена жала г. Цару и нека га ови први успјех овиме правцем охрабри на још љепше и више успјехе!

— Др. Лаза Томановић замолио нас је, да овако доцни-мо чланак нашег сарадника Луке Поповића у 45. броју нашег листа под насловом „Српске народне песме у Јевропској књижевности“ по Slav. Bl. с доцунама из разнијех извора:

САДРЖАЈ: Све сам знаш! (Наставак.) — На смрт. (Наставак.) — Прометеј. Грчки мит. Написао А. Дигасињски. С пољског превео Рајко. — О кнезу Лазару. (Наставак.) — Камен мудрости. (Наставак.) — Ковчежић. Гласник. — Позориште и уметност. — Књижевне белешке.

Још године 1878. изашле су у Фиренци двије књиге под насловом *Canti del Popolo Slavo* у преводу Јакова Ђудине. У првој је књизи горе споменути извод Горског Вијенца, на тридесетак равнијех народнијех и умјетнијех српскијех pjesама, па двадесетак pjesама Прерадовићевијех и најпослије десетак Сундечићевијех. У другој књизи долазе преко сто срп. народнијех pjesама из Вукове збирке, већином женске, па неколико pjesама ческијех, словеначкијех и пољачкијех. На сваки начин у садржају обје књиге већином су српске народне pjesме и то женске, којијех је у опће врло мало превеђано на странијем језицима. По томе ова збирка превода Ђудинијех заслужује, да се међу првијема спомиње. Кад је на свијет изашла, о њој су говорили опширно наши листови, и за тијем је г. Ђудина био по заслуги одликован орденима како с Цетиња тако и из Биограда. Осим Ђудине треба још споменути Николића, који је у *Il Nazionale* задарском доста с успјехом преводио особито јуначке народне pjesме, којијех би се сакупила такођер лијена збирка, по коју још очекујемо.

— Митар Ст. Љубина, син славнога покојног књижевника Стевана Митрова Љубише, разаслао је овај позив на претплату: „Наумио сам издати скупљена књижевна дјела покојног ми оца Стефана, сматрајући, да ће вршење синоње дужности према очевој успомени добро доћи и српским читаоцима. Ослањајући се на досадашњу оцјену књижевне критике, надам се, да не ћу остати усамљен и без помоћи у овом послу. Цјелокупни ће списи изићи у свескама по пет штампаних табака, које ће се послуже саставити и чинити три веће књиге. У ирвој књизи биће аутобиографија и приповијести, у другој „Причања Вука Дојчевића“, а у трећој различити омањи чланци, који су већином слабо познати, а има их, који ће сад први пут бити штампани. Уз пошљедњу свеску прве књиге биће насловни лист са предговором и студија о покојникову животу и раду. А на крају сваке свеске биће рјечник, у коме ће бити објашњене све рјечни, које су ређе и непознатије изван Стефанова зачијаја. Свеске ће излазити једна за другом након мјесец дана, а прва ће угледати свијет о Божићу. Појединим свескама цијена је 60 п. д. или 30 новч. Скупљачи добијају на сваких десет књига по једну, а књижари уобичајени рабат. Претплату примам на колико свевака ко хоће. Кома је лакше из Далмације и Црне Горе, може послати претплату г. Шпиру Петровићу у Котору“. Позив тај свој датира Митар Ст. Љубина у Београду а адреса му је: Балванска улица број 30.

— 163. свеска Народне библиотеке браће Јовановића доноси Стеријина Наода Симеона.

— „Одјек“ (бр. 117.) је прибележио наш поздрав и добродошлицу Ксаверу Шандору Балскому, коју ми написасмо приповедачу том у 44. броју нашег листа поводом његове приче „Наје“. А од своје стране додао је још ово: „И ми не можемо, а да с највећом радошћу не пропратимо овај знак боље будућности и наше и хрватске!“

— У 111. бр. „Нашег Доба“ превео је С. М. Ј. новелу Емила Кастелнуова: „Питагорино правило“. Исту новелу читали смо лане у 58. и 59. бр. „Браника“, где ју је „слободно превео Ђ.“

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 ф. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. на по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валовића у Београду.

СРПСКА ШТАМПАРИЈА ДРА СВЕТОЗАРА МИЛЕТИЋА У Н. САДУ.